

חגי תשרי – פתחו לנו שער...

טעמים לתקיעת שופר

המצווה העיקרית בראש השנה היא לשמוע קול שופר.

"ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם

כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרוצה יהיה לכם: (ספר במדבר, כ"ט, א')

עניינה העיקרי של תקיעת שופר הוא קבלת עול מלכות שמים, שכן במנהג זה של תקיעת שופר בראש השנה, ביום שנברא בו העולם, אנו ממליכים את בורא העולם עלינו ועל העולם.

הרב סעדיה גאון נותן עשרה הסברים לתקיעת השופר, לפניכם שישה מהם.

העניין הראשון: מפני שיום התחלת הבריאה, שבו ברא הקדוש ברוך הוא את העולם ונעשה מלך על עולמו; כך עושים המלכים, שתוקעים לפניהם בחוצרות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחת מלכותו, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא יתברך ביום זה.

העניין השני: כי יום ראש השנה הוא ראשון לעשרת ימי התשובה ותוקעים בו בשופר להכריז ולהזהיר על ראשנו, כמי שמזהיר ואומר: כל הרוצה לשוב – ישוב, ואם לאו – אל יקרא תגר על עצמו (= אל יבוא בטענה); וכך עושים המלכים: מזהירים את העולם תחילה בגזרותיהם, וכל העובר אחר-כך אין לו טענה.

העניין השלישי: להזכירנו מעמד הר סיני, שנאמר בו: **"יקול שופר קזק מאוד"** (שמות, י"ט, ט"ז), ונקבל על עצמנו מה שקיבלו אבותינו על עצמם, כשאמרו **"נעשה ונשמע"**. (שם, כ"ד, ז')

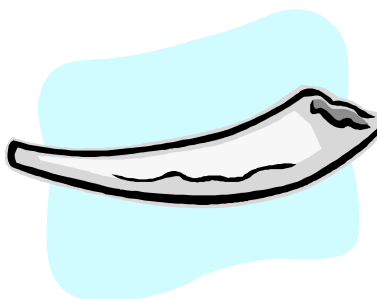
העניין הרביעי: להזכירו דברי הנביאים, שנמשלו בתקיעת שופר, שנאמר: "וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְקָר, וְתָבֹא חֶרֶב וְתִקְחֶהוּ, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ יִהְיֶה... וְהוּא נִזְקָר נִפְשׁוֹ מִלָּט". (יחזקאל ל"ג, ד"ה')

העניין החמישי: להזכירו חורבן בית המקדש וקול תרועת מלחמת האויבים; וכשאנו שומעים את קול השופר, נבקש מאת השם על בניין בית המקדש.

העניין השישי: להזכירו על-ידי תקיעת שופר של אֵיל עקדת יצחק, שמסר נפשו לשמים ונשחט תמורו איל: וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת שמו ויעלה זיכרונו לפניו לטובה.

משימות

1. חברו **חמש שאלות** שונות על הקטע שקראתם.
2. כתבו ביטוי מכליל לכל אחת משש הסיבות לתקיעת שופר.
3. מה הקשר של תקיעת שופר לראש השנה?
4. מצאו במקורות מידע מהו תפקיד השופר במסורת של מדינת ישראל. באילו אירועים נהגו ונוהגים לתקוע בשופר?

גלגולו של שופר / רחל באב"ד

(על-פי כתבה מאת מנחם רועי, "ידיעות אחרונות", כ"ז בניסן תשל"ז)

כל הקהל עמד על רגליו, ושקט היה בבית הכנסת; רק קול השופר נשמע. הבטתי סביבי, וראיתי את ידידנו משה בן-דב מליט את פניו בטליתו, ונדמה היה שכתפיו רועדות.

"משה'לה!" אמרתי לו בלכתנו הביתה, "דומה שהתרגשת מאוד בזמן תקיעת השופר. האמנם?"⁵

מבטו של משה'לה נדד כאילו למרחקים. נראה היה, שחזר אל מציאות אחרת. הוא שתק קמעה והחל לספר את סיפורו.

עם אלפי יהודים אחרים גירשו הגרמנים גם אותי למחנה, ומצאתי את עצמי בצריף עם ר' יצחק'ל, שאותו הכרתי עוד קודם לכן כאיש מופלא, קדוש וטהור.
¹⁰ בהתקרב ראש השנה של אותה שנת אימים, תש"ד (1943), הייתה דאגתו העיקרית של ר' יצחק'ל מאין לוקחים שופר כשר, כדי לתקוע ביום הדין. הוא לא יוותר על תקיעת שופר; הוא נכון לעשות הכול כדי להשיג שופר ולתקוע בו כדת וכדין. יש לעורר את מידת החסד והרחמים על עם ישראל, הנתון בצרה ובשבייה, כך אמר. מתהלך היה ר' יצחק'ל במחנה וממלמל לעצמו: 'אמר הקב"ה: תקעו לפניי בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפניי.'¹⁵

ממלמל היה אל עצמו ומדבר על לב אחרים לעשות ככל האפשר ואף את הבלתי-אפשרי, ובלבד להשיג שופר לראש השנה.

סמוך לראש השנה - מוסיף ומספר לי משה'לה בן-דב - הצלחנו לשחד גוי אחד, פולני²⁰ מעובדי המחנה; שילמנו לו סכום כסף ניכר שאספנו במאמצים רבים, כדי שיקנה לנו קרן ויבריחה לתוך המחנה.

כעבור יומיים בא הגוי והביא לנו קרן של פרה. שוב שיחדנו אותו, נתנו לו סכום כסף גדול, והסברנו לו שדרושה לנו קרן של איל. כעבור ימים אחדים הביא הגוי קרן של איל, ולא היה גבול לשמחתנו, ובייחוד לשמחתו של ר' יצחק'ל.

²⁵ באותו יום קרא לי ר' יצחק'ל ואמר:

"משה'לה, השגנו, ברוך השם, קרן של איל. אתה עובד בבית החרושת, ועליך להתקין בבית החרושת שופר כשר לתקיעות ביום הדין." "אבל רבי, זוהי סכנת נפשות ממש." "יודע אני, ואף-על-פי כן עליך לקחת על עצמך סיכון זה." הייתי נבוך. 30

"משה'לה, חזר ואמר לי הרב, כשעינינו זולגות דמעות חמות, "מכיר אני אותך כשם שהכרתי את אביך, ואני מטיל עליך את המצווה של הכנת השופר. בזכות מצווה זו תישאר בחיים ועוד תראה בטובה." כיצד אוכל לבצע את אשר הטיל עליי ר' יצחק'ל? איך אצליח להעביר את הקרן אל בית החרושת?

"רבי, אמרתי לו, "המחנה רחוק כשלושה קילומטרים מבית החרושת. בשביל המוביל אל בית החרושת מסיירים אנשי אס-אס ועורכים חיפושים מדוקדקים אצל כל עובר ושב. איך אוכל להגניב עמי את הקרן?" "תוכל, משה'לה, תוכל, אתה תצליח!" 35

"רבי, הזכרתי לו, "הן רק לפני יומיים ירו הגרמנים ביהודי בשער המחנה משום שנמצאה אצלו חתיכת עור של נעליים. במו עיניי ראיתי אותו מפרפר בין החיים והמוות. אני ירא, אני ירא, רבי." 40

ואכן, פחד נורא תקף אותי. פרצתי בבכי. גם ר' יצחק'ל בכה; הוא בכה והמשיך להתחנן. לא יכולתי לעמוד בפני דמעותיו, והסכמתי.

כיצד הצלחתי לעבור בשלום את השביל, כשהקרן באמתחתי? איני יודע. הגעתי לבית החרושת, אולם עדיין לא ידעתי איך מכינים שופר. במה מתחילים? הידיעה על קרן האיל שבידי עשתה לה בחשאי כנפיים בין כל היהודים והעובדים שם, ונותני עצות לא חסרו... 45

"את הקרן יש להשרות תחילה במים רותחים."

"לא, קודם כול משרים את הקרן במים צוננים."

"לא ברותחים ולא בצוננים. את הקרן יש להרתיח בתוך חלב רותח." 50

אינני זוכר בדיוק מה עשיתי; נדמה לי, שריככתי את הקרן בדמעות שנשרו מעיניי. העיקר שהתקנתי שופר והבאתי אותו למחנה.

את התפילה שקיימנו למחרת היום, בתנאי מחתרת, בצריפו של ר' יצחק'ל, לא אשכח לעולם. הבכיות והיללות קרעו לבבות, ואין לי ספק, שעד כיסא הכבוד הגיעו.

55 כאשר הגענו לתפילת "מן המצר קראתי יה", הייתה לנו תחושה, שנבקע הרקיע, וכל הפמליה של מעלה ירדה אלינו כדי לקבל את תפילותינו. התקיעה והשברים והתרועה, שיצאו מהשופר שלי, המסו כל לב. "והשופר, משה'לה, "שאלתי, "מה היה על השופר שעשית?" "השופר נשאר אצלי, "הוסיף וסיפר משה'לה בן-דב.

60 אולם זמן קצר לאחר מכן חיסלו הגרמנים את המחנה שלנו, והעבירו את הנותרים למקומות אחרים, וגם אני הועברתי, ועמי השופר. במשך השנים העבירו אותי הגרמנים ממחנה למחנה, ובעת אחת ההעברות לא הצלחתי לקחת עמי את מיטלטליי. גם את השופר לא הצלחתי לקחת.

65 אחרי השחרור עליתי לארץ ישראל. השתקעתי בבני ברק ואימצתי לי שם עברי, בן-דב. כאן נודע לי, שהשופר ניצל, והוא נמצא בפולין. התגעגעתי מאוד לשופר שלי; הן הסתכנתי בעבורו כל-כך, והכינותיו במסירות נפש כה גדולה. רציתי להביא את השופר לארץ ישראל. חברים יעצו לי לפנות ל"יד ושם" בירושלים. עליתי לירושלים, ונפגשתי עם מנהל הארכיון של "יד ושם", ד"ר יוסף קרמיש. סיפרתי לו על השופר, ושאלתיו, אם היא יוכל לעזור לי. 70 מנהל הארכיון נענה לי בהתלהבות.

הוא נזכר, שזמן קצר אחרי מלחמת העולם השנייה ביקר בפולין סופר ועסקן יהודי, ושמו יעקב פט, איש זה קיבל מידי ראש הקהילה שבאחת הערים שופר, שיהודים עשו במחנה כפייה. "קח את השופר הזה למשמרת באמריקה, אמרו לו, "ושמור עליו, אולי תצליח בעזרתו לעורר את יהודי אמריקה למען ארץ ישראל." 75 מאז עברו שלושים שנה - סיים משה בן-דב את סיפורו - יעקב פט הלך לעולמו, והשופר נשאר בידי אלמנתו. מנהל הארכיון פנה לידידה של משפחת פט, ואחרי שידולים רבים הסכימה האלמנה להעביר את השופר ל"יד ושם" בירושלים. לפני חודשים אחדים זכיתי אני, ואתי גם שרידי משפחת ר' יצחק'ל הצדיק, לראות את השופר הפלאי כאן בירושלים.

משימות

1. מדוע היה מוכן ר' יצחק'ל לעשות הכול כדי לקיים מצוות תקיעת שופר?
  - א. מזיז את פניו
  - ב. מכסה את פניו
  - ג. עוטף את פניו
  - ד. תשובות ב' ו- ג'
2. על מי הטיל ר' יצחק'ל להכין שופר, ומה הבטיח לו?
  - א. משדל אנשים
  - ב. כועס על אחרים בלב
  - ג. משכנע אנשים
  - ד. תשובות א' ו- ג'
3. מה פירוש הביטוי "מְלִיט אֶת פְּנָיו" בשורה 2?
  - א. הידיעה התפשטה במהירות רבה.
  - ב. הידיעה נשארה סוד.
  - ג. הידיעה נעלמה.
  - ד. אף תשובה אינה נכונה.
4. מה תפקיד המרכאות בשורות 14-16?
  - א. דיבור ישיר
  - ב. דיבור עקיף
  - ג. ציטוט
  - ד. פירוט
5. מילת הקישור "אולם" בשורה 45 היא מילת...
  - א. סיבה
  - ב. ניגוד
  - ג. הוספה
  - ד. תוצאה
6. בשורות 55-56 כתוב: "וְכָל הַפְּמִלָּה שֶׁל מַעֲלָה יִרְדָּה אֵלֵינוּ." למי מתכוון המספר במילה "אלינו"?
  - א. לר' יצחק'ל
  - ב. למשה בן-דוב
  - ג. למתפללים בצריף
  - ד. כל התשובות נכונות.
7. מה פירוש הביטוי "כִּדְת וְכִדְיָן" בשורות 12-13?
  - א. כדת וכהלכה
  - ב. כראוי
  - ג. כנדרש
  - ד. כל התשובות נכונות.
8. ציינו שתי פעולות שנעשו כדי להתקין שופר כשר. צטטו משפטים מהסיפור, המוכיחים את תשובתכם.
  - א. שלוש פעמים מנסה משה להתחמק מבקשת הרב להעביר את השופר לבית החרושת. ציינו אותן.
9. מה פירוש הביטוי "כִּדְת וְכִדְיָן" בשורות 12-13?
  - א. כדת וכהלכה
  - ב. כראוי
  - ג. כנדרש
  - ד. כל התשובות נכונות.
10. ציינו שתי פעולות שנעשו כדי להתקין שופר כשר. צטטו משפטים מהסיפור, המוכיחים את תשובתכם.
  - א. שלוש פעמים מנסה משה להתחמק מבקשת הרב להעביר את השופר לבית החרושת. ציינו אותן.
11. מה פירוש הביטוי "כִּדְת וְכִדְיָן" בשורות 12-13?
  - א. משדל אנשים
  - ב. כועס על אחרים בלב
  - ג. משכנע אנשים
  - ד. תשובות א' ו- ג'

12. השופר עבר במספר מקומות עד שהגיע לירושלים. סדרו את המשפטים לפי סדר האירועים בסיפור. כתבו במחברת את המספרים בסדר הנכון לפי הסיפור.

1. השופר הועבר ל"יד ושם".
2. השופר הועבר עם משה ממחנה למחנה.
3. השופר נמצא בפולין.
4. השופר ניתן ליעקב פט, סופר ועסקן יהודי.

13. מה מטרת הסיפור?

- א. להציג את כוחה של תפילה כמעוררת רחמי שמים בעת צרה.
- ב. להציג מסירות נפש למען קיום מצוות תקיעת שופר.
- ג. להציג ניסיון בלתי-פוסק לשמור על מצוות היהדות.
- ד. כל התשובות נכונות.

14. מוטיב הבכי חוזר בסיפור לכל אורכו. השלימו את הטבלה שלפניכם.

האירוע שיש בו בכי	מי בוכה?	סוג הבכי (פחד, התרגשות, תפילה, בכי יחיד, ציבור)
1. בזמן תקיעת שופר בבית הכנסת בארץ.	משה בן דוב	התרגשות – בכי יחיד.

15. ציינו את השורש, את הגוף ואת הזמן של כל אחד מהפעלים שלפניכם.

שִׁלְמָנוּ אֶזְכֹּר נִשְׂאָר תִּצְלַח אֶמְרָתִי

16. מהו שורשו של שם העצם שוֹפֵר? אילו מילים (פעלים ושמות) אתם מכירים, שיש להן שורש זה? כיצד קשורה משמעות המילים שכתבתם למילה שוֹפֵר?